

Skogens industriella kulturarv. Berättelse, bevarande, identitet och prioritet

19 – 20 oktober 2016 i Stora Sessionssalen, Riksantikvarieämbetet, Storgatan 41, Stockholm

Moderator: Ylva Blank, enhetschef, Enheten för kulturmiljöintegrering,
Riksantikvarieämbetet

Onsdag 19 oktober

13.00 – 13.15	Ylva Blank (moderator) & Anneli Sundkvist, Riksantikvarieämbetet Välkommen och praktisk information
13.15 – 14.00	Karl-Johan Lindholm, Uppsala Universitet: Skogens ”hotspots” av biokulturarv
14.00 – 14.45	Stig Welinder, Mittuniversitetet: Kolare och kolmilor
14.45 – 15.15	Eftermiddagsfika
15.15 – 16.00	Andreas Hennius, Uppsala Universitet: Tjärframställningens lämningar – kunskapspotential och antikvariska möjligheter
16.00 – 16.45	Eva Svensson, Karlstad Universitet: Sätrar/fäbodrar i forskning och framtid
16.45 – 17.15	Uppsummering, kompletterande frågor och diskussion.
17.15 – 18.30	Mingel
18.30	Middag på Mornington Hotel

Torsdag 20 oktober

- 09.00 – 09.15 Ylva Blank:
Sammanfattning av första dagen
- 09.15 – 10.15 Moa Lorentzon, Länsstyrelsen i Kronobergs län:
Skogens Historiska lämningar kontra/visavi arkeologisk identitet
och praktik
- 10.15 – 10.45 Kaffe och macka
- 10.45 – 11.45 Annie Johansson, Länsstyrelsen i Värmlands län:
Den antikvariska utmaningen. Skogens industrilandskap ur ett
förvaltningsperspektiv
- 11.45 – 12.45 Avslutande diskussion – hur går vi vidare?
- 12.45 Avfärd för promenad till Beckholmen
- 13.15 Lunch på Skrotens Café och skeppshandel
- 14.30 – 16.00 Fredrik Leijonhufvud, lärare på båtbyggarkursen på
Skeppsholmens folkhögskola, guidar och berättar om
Beckholmens miljöhistoria.

Abstracts

Karl-Johan Lindholm (universitetslektor vid Uppsala universitet)

Skogens "hotspots" av biokultur

I presentationen kommer jag att diskutera GIS-interpoleringsmetoder för att koppla arkeologiska platser registrerade i FMIS och hur en sådan metod kan bidra till kulturmiljövård i skogsmark. I en tidigare studie av fyra socknar i Norrlands inland studerades arkeologiska lokaler som karaktäriserades av samarbete och kooperativ naturresursförvaltning. En interpolation av sådana lokaler resulterade i kluster som i sin tur tolkades som en indikation för tidigare allmänningar – bl.a. genom en jämförelse med den medeltida Hälsingelagen. Klustren omfattade c. 25-30% av en skogssockens yta, men innehöll 85-90% av fornlämningarna som är dokumenterade i FMIS. Preliminära indikationer pekar på att områden med högst täthet av arkeologiska lokaler också motsvarar områden med mest intensivt skogsbruk idag vilket också har implikationer för skogens industriella kulturarv. Presentationen kommer att föredra möjliga steg för vidareutveckling och förfining av metoden, exempelvis genom laserskannad höjddata och andra metoder för klusteranalys.

Stig Welinder (professor emeritus vid Mittuniversitetet):

Kolare och kolmilor

Kolning i milor ägde rum från medeltiden till omkring 1950. Epoken skapade folklore, poesi, och litteratur - och kulturminnen. I landskapet går kolarkojorna att kartlägga och gräva ut. Arkeologiska bilder av kolarna, som är välkända inom folklivsforskningen och litteraturhistorien, kan skapas. Kartbilder utifrån inventeringar kan illustrera den ekonomiska historiens och socialhistoriens industriella och kapitalistiska system. I dag är kolning nostalgi, naturupplevelse, traditionsbevarande och gemenskap inom hembygdsföreningar.

Andreas Henni (doktorand i arkeologi vid Uppsala universitet)

Tjärframställningens lämningar – kunskapspotential och antikvariska möjligheter

Tjär har varit av fundamental betydelse för svensk ekonomi långt fram i tiden. Forskning kring denna storskaliga industri har främst baserats på historiska och etnologiska källor. Inom arkeologin var produktionen länge inte speciellt uppmärksammat. Tack vare undersökningsresultat från exploateringsarkeologin har, under det senaste decenniet, kunskapen kring tjärframställningens långa historia fördjupats genom att tidigare okända framställningsmetoder och en storskalig förhistorisk produktion uppmärksammas. Denna presentation syftar till att redovisa nya forskningsrön kring den svenska tjärframställningens historia med fokus på bevarade fysiska lämningar i framförallt skogliga miljöer, men också visa på kunskapsluckor och den potential som finns i materialet där arkeologiska undersökningar och en förändrad antikvarisk praxis är viktiga källor till ny kunskap.

Eva Svensson (professor vid Institutionen för miljö och livsvetenskaper, Karlstads universitet)

Sätrar/fäbodrar i forskning och framtid

I denna presentation redovisas aktuell europeisk forskning om historisk transhumans (inklusive sätrar / fäbodrar) utifrån bidragen vid sessionen "Historical Transhumance in Europe: finding common ground in marginal landscapes", European Association of Archaeologists (EAA) i Glasgow, september 2015, och den på sessionen baserade publikationen (under utarbetande). Under senare år har arkeologisk forskning om historisk transhumans aktualiserats i flera europeiska länder, inte minst i södra Europa. Det finns likheter och skillnader mellan de olika transhumans-systemen under historisk tid, både geografiskt och kronologiskt och med stora förändringar över tid. Forskningsmässigt finns flera beröringspunkter, inte minst behoven av mångvetenskapliga metoder och förståelsen för de olika systemens historiska sammanhang. Tydligt är också att transhumans är på väg att försvinna som agrar praktik i hela Europa, och att olika försök att bevara lokaler kopplade till transhumans allt mer hamnar på kulturarvs- och naturvårdsinstitutioners agenda.

Moa Lorentzon (antikvarie vid Länsstyrelsen i Kronobergs län):

Skogens Historiska lämningar kontra/visavi Arkeologisk identitet och praktik

Antikvarisk verksamhet präglas i stor uträkning av en arkeologisk identitet. Fokus är då oftast riktad mot de förhistoriska/tidigmedeltida perioderna och mot enskilda, välavgränsade objekt. Det etablerade arkeologiska perspektivet sätter på så sätt ramar för vad arkeologisk praktik ska omfatta och medför att antaganden hela tiden görs huruvida lämningar är förhistoriska/tidigmedeltida eller historiska.

Arkeologiska lämningar tenderar därmed att undersökas som vore de antingen avgränsat förhistoriska/tidigmedeltida eller inte alls. Konsekvensen blir i båda fallen en förenklad läsning av både det arkeologiska och historiska empiriska materialet, som förbiser dynamik och komplexitet och riskerar att ge en missvisande bild av såväl förhistoriska som historiska perioder.

Effekten blir tydlig inte minst för många av skogens lämningar, som visat sig vara mycket komplexa och många gånger omfattar både förhistoriska och historiska skeden.

Annie Johansson (antikvarie vid Länsstyrelsen i Värmlands län):

Den antikvariska utmaningen. Skogens industrilandskap ur ett förvaltningsperspektiv

Lämningarna efter skogens industrilandskap utgörs ofta av ett massmaterial som i ett helhetsperspektiv har ett högt kulturhistoriskt värde. Det är en viktig del av vårt kulturarv och framväxten av dagens samhälle. På grund av sin omfattning och ett likartat uttryck över lång tid ställs stora krav på samhället och kulturmiljövården för att hantera materialet på antikvariskt tillfredställande sätt. Dagens ramverk är inte anpassat för detta. Ytterligare forskning samt strategiska val är nödvändiga för att kunna bedriva en meningsfull förvaltning.